

**ОТЗИВИ И РЕЦЕНЗИИ/
NOTICES AND REVIEWS**

**ПЕЙКОВСКА, П. БЪЛГАРСКИТЕ ОБЩНОСТИ В УНГАРИЯ
ПРЕЗ XIX–XX В. МИГРАЦИИ И ИСТОРИКО-
ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА. С., 2011, 402 с.**

Калчо К. Калчев

**PEYKOVSKA, P. THE BULGARIAN COMMUNITIES IN
HUNGARY DURING THE 19TH AND 20TH CENTURY.
MIGRATIONS AND HISTORICAL AND DEMOGRAPHIC
CHARACTERISTICS. S., 2011, 402 pp.**

Kalcho K. Kalchev

В края на 2011 година Институтът за исторически изследвания при БАН – София, даде „зелена улица” в издаването на новия изследователски труд на Пенка Ив. Пейковска „Българските общности в Унгария през XIX–XX в. Миграции и историко-демографска характеристика”. Този труд видя „истински” бял свят в началото на 2012 г.

Досега в своята научна кариера авторката, която има първия си досег с историческата наука в залите и аудиториите на ВТУ преди около три десетилетия, се утвърди като перспективен учен главно в областта на унгаристиката. Завършила Унгарския държавен университет в Будапеща, след кратък стаж като архивен работник в София, тя става научен работник в Института по история при БАН, където защитава кандидатската си дисертация... Досега има около 50 публикации на български, унгарски и английски език, засягащи в раз-

лична степен българо-унгарските духовни, културни и стопански контакти от XVIII в. насетне. Автор, съавтор, преводач и съставител е още на 15 книги. Специализирала неколkokратно в различни унгарски научни и университетски центрове, Пейковска овладява до съвършенство тайните на унгарските дух и култура както чрез непосредствени контакти с тамошната научна общност, така и чрез упорита проучвателска работа в унгарски архиви и библиотеки. Това ѝ позволява да се изгради като елитен специалист предимно в областта на историознанието, но също така и в областта на лингвистиката на толкова „трудния“ и непознат за нас език – от 12 години тя е хонорирован преподавател в това направление и в СУ „Св. Климент Охридски“.

Плод на продължителната ѝ работа в десетина унгарски и два български архива, на комуникацията ѝ с множество обнародвани извори и с твърде богата палитра от унгарски периодични издания, е и новата ѝ книга. В обемистата монография от 400 с. се забелязват няколко основни акцента: авторката ни занимава с банатските българи докъм 1920 г., с българските градинари докъм 1960 г., с обучението на студенти до 1944 г. до края на XX в. Трудът изобилства с таблици и приложения, които имат предназначението да подпомогнат читателя в осмисляне на узнатото от основния текст. Поставила си за цел да осветли приоритетно факторите и динамиката на миграциите на българското население между двете страни и вътре в самата Унгария, Пейковска излага демографските характеристики на посочените по-горе групи и някои социално-антропологически аспекти на тяхното развитие. За читателя представляват интерес обобщенията чрез таблици за структури по пол, по възраст, по вероизповедание, по брачност, заетост и занятие, по грамотност и образование...

Той би могъл да узнае много и за авангардната роля на населението от Великотърновска област в укрепването и разширяването на двустранното европейско цивилизационно сътрудничество. Проучила внимателно писаното преди нея от Ст. Бъчваров, М. Шалаверова, В. Мутафов и др., още в интродуктивната част на изследването си авторката обръща внимание на градинарството, свързано с работна ръка преди всичко от селищата, специализирани в зеленчукопроизводството. Тя сочи, че „поради липса на свободна земя и

пазари, градинарите от Лясковец, Драганово, Поликраище и др. села около В. Търново и Горна Оряховица се отправят към съседните страни (Румъния, Сърбия), а после и по надалече (към Унгария, Австрия, Германия, Полша” (с.25). Пейковска намира, че в паметта на потомците на първите градинари са запазени спомени за обработването на зеленчукови градини в околностите на Будапеща още през 40-те и 50-те години на XIX в. Като подчертава, че сред будапещенските българи първите представители на интелигенцията в новия XX в., идват из средите на банатските българска общност, изследователката открива и още нещо: сред записаните студенти из средите на градинарското съсловие в будапещенските висши учебни заведения в 20-те г.г. по специалността *медицина* са Наполеон Сърнев и Никола Джонгов от Поликраище. За първия узнаваме, че е бил роден през 1899 г., че е звършил Търновската гимназия и че се е дипломирал през 1925 г. А за две години по-младия от него Никола не е известно, след като се е записал платено обучение през 1922 г., дали е звършил успешно чрез дипломиране. Десетилетие по-късно друг един младеж от Поликраище, син на земеделец, се записва и следва медицина от 1932 до 1939 г. Това е Йордан Йорданов Хаджипетков. (Негова братовчедка с името Анна Ангелова Хаджипеткова, възпитаничка на Търновската гимназия, чиито баща е също градинар в Будапеща, през 1936–1937 г. става студентка в Унгарското кралско висше училище за телесно възпитание, в което две години по-рано е учила е горнооряховченката Мария Йорданова). От Драганово пък в Медицинския факултет като син на градинар почти по същото време се записва да учи друг млад мъж, живеещ в Чепел. Това е роденият през 1905 г. Георги Илиев Господинов. Безплатно е започнала обучение в Медицинския факултет през 1937 г. и 20-годишната Стефана Стефанова Пангелова от Самоводене, дъщеря на търговец на зеленчуци в унгарската столица. Две години по-късно пак в този факултет се записва и нейният роднина и съселанин, възпитаник на Търновската народна гимназия, Стефан Йорданов Пангелов, който се дипломира през 1944 г. От с. Виноград по същото време като син на земеделец започва да следва и 23-годишният Петър Василев Петров. А от с. Михалци през 1941–1943 г. студент става и Константин Георгиев. Малко по-рано по специалността *Фармация* в същия факултет следва и 20-годишната

Маринка Петрова Кабакчиева от с. Кесарево. Също в Кралския унгарски университет в Будапеща, но по специалността *Химия* през 1941–1943 г. следва изцяло безплатно и записалият се 22-годишен младеж от с. Шереметя Иван Пенчев Петров.

От книгата на П. Пейковска научаваме и други интересни детайли относно унгарския принос чрез системата на тамошното висше образование по подготовката на кадри за българските потребности на В. Търновския край. В това отношение водеща е ролята на Унгарския кралски технически и икономически университет. В него по различни специалности се обучават роденият в с. Темниско през 1910 г. Трифон Какамаков, Обретен Папазов от с. Димча, Стефан Д. Георгиев от с. Палици, Стефан Василев Стоянов от В. Търново, Розен Цанков от тогавашното с. Бяла черква и др. Сред имената на обучаемите студенти в други висши учебни заведения на Кралство Унгария ще срещнем такива на младежи както от областния център, така и от Горна Оряховица, Лясковец, Килифарево, Пчелище, Ресен и т.н. Сред всички се откроява името на завършилата *оперно пеене* в Унгарското кралско висше музикално училище „Ференц Лист“ в столицата Дора Николова Бонева. Родена в Търново през 1912 г., тя учи в българското училище в Унгария. Неин баща е най-авторитетният и дългогодишен председател на Българското културно-просветно дружество Никола П. Бонев.

Още много допълнителни знания, особено за учебния процес в българското училище в Будапеща, биха научили днешните поколения потомци на някогашните българи градинари в Унгария от книгата на д-р П. Пейковска. Но затова би било необходимо регионалната и местните библиотеки да изпишат за собствени нужди част от тиража от Института за исторически изследвания при БАН (1113 – София, ул. “Шипченски проход” 52, бл. 17 – Институт за исторически изследвания при БАН).